

Η εργασία δεν είναι πια αυτό που ήταν

Το παρόν αποτελεί αναδημοσίευση της συνεισφοράς μου στο πέμπτο τεύχος της επιθεώρησης Κοινωνικός Αναρχισμός. Για περισσότερες πληροφορίες για το εγχείρημα εδώ: <https://koursal.wordpress.com/>.

ilya-repin

«Παίρνω τις επιθυμίες μου για πραγματικότητα, γιατί πιστεύω στην πραγματικότητα των επιθυμιών μου».

Σύνθημα σε τοίχο του Παρισιού, Μάης 1968

Η εργασία στις μέρες μας έχει αλλάξει. Τόσο η μορφολογία και η μεθοδολογία της, όσο και το περιεχόμενο της και ο ρόλος που επιτελεί μέσα στη διαδικασία της παραγωγής. Αν κατά το παρελθόν η εργασία αποτελούσε μέρος του καθημερινού αγώνα του ανθρώπου για επιβίωση, σήμερα δεν είναι παρά το απομεινάρι ενός σταδίου ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων της κοινωνίας που έχει καταστήσει την ίδια τη συστηματική ενασχόληση του ανθρώπου με δραστηριότητες μόνο κατ' όνομα «παραγωγικές» ένα παρεπόμενο της εξουσιαστικής οργάνωσης της ετερόνομης κοινωνίας. Και μιλάμε για τον επίπλαστο παραγωγικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων που εντάσσονται στην κατηγορία της μισθωτής εργασίας διότι, τουλάχιστο σε ότι αφορά τις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες του Κέντρου (ΑΚΧ), στο μεγαλύτερο μέρος τους οι δραστηριότητες αυτές δεν είναι κατ' ουσία παραγωγικές, με την έννοια της διεκπεραίωσης ενός τμήματος της παραγωγής που υποβαστάζει και αναπαράγει τις υλικές συνθήκες διαβίωσης της ετερόνομης κοινωνίας, ούτε αφορούν μια ορθολογική διανομή των αγαθών αυτών, δηλαδή του παραγόμενου κοινωνικού πλούτου, για να καλυφτούν οι ανάγκες που έχουν από κοινού όλα τα μέλη της κοινότητας. Αντίθετα, ο έμμεσος προσδιορισμός τους ως «παραγωγικές», έχει να κάνει με την τυπική ή άτυπη συμπερίληψη τους στον εξουσιαστικό θεσμό της μισθωτής συνθήκης, ο οποίος ωστόσο δεν αφορά μια κοινωνικά αναγκαία παραγωγική διαδικασία, αλλά σχετίζεται περισσότερο με τον αγώνα για επιβίωση στον οποίο είναι υποχρεωμένο να εμπλακεί σε καθημερινή βάση το προλεταριάτο. Κι ο αγώνας αυτός δεν προκύπτει επειδή υπάρχει ένα αντικειμενικό όριο της εξέλιξης των παραγωγικών δυνάμεων που υποχρεώνει την προλεταριακή υποτάξη να διεκδικήσει σπάνιους πόρους ενάντια σε ανταγωνιστικές κοινωνικές ομάδες (τι άλλο είναι άλλωστε η κοινωνική ιεραρχία από την αποκρυστάλλωση αυτών των ανταγωνισμών σε τυπικές και άτυπες σχέσεις ανισοκατανομής της δύναμης), αλλά αναπαράγεται εν τω μέσω μια γενικότερης αφθονίας και μέσα σε συνθήκες όπου είναι δυνατή η υπέρβαση των κοινωνικών ανταγωνισμών με όρους υλικής ανάγκης. Πράγματι, ενώ για να χτιστεί μόνο μία από τις πυραμίδες χρειάστηκε να περάσουν δεκαετίες, καθώς και να καταναλωθεί η συνδυασμένη εργατική δύναμη εκατό χιλιάδων σκλάβων – πολλοί από τους

οποίους εξέπνευσαν στην πορεία για να εκπληρώσουν το «μεγαλόπνοο» όραμα των ηγεμόνων της Αιγύπτου – στις μέρες μας ένα παρόμοιο μεγαλιθικό μνημείο δεν θα χρειαζόταν παρά μερικούς μήνες για να ολοκληρωθεί, και χωρίς απαραίτητα να συνεπάγεται την μαζική ανθρωποθυσία του εργατικού δυναμικού που θα κληθεί να το φέρει σε πέρας.[i]

Στην περίοδο της νεοφιλελεύθερης νεωτερικότητας την οποία διανύουμε, ο καπιταλισμός παράγει σαν τρελός, αλλά κανείς δεν καταναλώνει. Δεν υπάρχει πιο εκλαϊκευμένος τρόπος για να καταδείξουμε τα οδυνηρά εμπράγματα αποτελέσματα της παλαιάς και δοκιμασμένης μαρξιστικής φόρμουλας, που διατείνεται πως η ιστορική εξέλιξη φτάνει κάποτε σε ένα σημείο όπου το επίπεδο της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων είναι ασύμβατο με τις θεσμισμένες παραγωγικές σχέσεις, δηλαδή το νομικό καθεστώς των ταξικών σχέσεων ιδιοκτησίας. Η ιστορική αυτή συνθήκη δημιουργεί ανυπέρβλητα εμπόδια τόσο ως προς την ομαλή υλική αναπαραγωγή του ίδιου του ετερόνομου συστήματος κυριαρχίας, όσο και ως προς την φυσική επιβίωση των υποτελών στρωμάτων της ιεραρχικής κοινωνικής ολότητας μέσα σε αυτό. Το 2016, μόνο η πολυεθνική αλυσίδα υπεραγορών Tesco, πέταξε στα σκουπίδια έναν όγκο τροφίμων ισοδύναμο με 119 εκατομμύρια πλήρη ατομικά γεύματα, επειδή τα τρόφιμα αυτά δεν μπόρεσαν να διατεθούν και να καταναλωθούν στην αγορά με την μορφή του εμπορεύματος προς πώληση, την στιγμή που η πείνα και ο χρόνιος υποσιτισμός θερίζουν εκατομμύρια προλετάρους ανά την υφήλιο.[ii] Από την άλλη, ορδές απόκληρων προσφύγων και μεταναστών από τις κατεστραμμένες κοινωνίες της περιφέρειας είτε μαντρώνονται με τη βία σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, ή αφήνονται να περιδιαβαίνουν τις μητροπόλεις του καπιταλιστικού κέντρου και να στήνουν αυτοσχέδιες παραγκουπόλεις σε εγκαταλεειμμένα αεροδρόμια και πλατείες, την στιγμή που υπάρχουν διαθέσιμα δεκάδες χιλιάδες καταλύματα που θα μπορούσαν να στεγάσουν αυτούς τους ακούσιους νομάδες. Ωστόσο, η ετερόνομη κοινωνία δεν έχει συνείδηση του εαυτού της ως τέτοιας, δηλαδή, ως ένα σύνολο που συγκροτείται σε μια ενιαία μονάδα με ομοειδείς επιθυμίες και συμφέροντα. Και πώς θα μπορούσε άλλωστε, αφού η ετερόνομη κοινωνία ήταν πάντοτε και θα παραμείνει, η οργάνωση της συλλογικής δύναμης των ανθρώπων προς όφελος μιας μειοψηφίας, όπως έγραφε και ο Μαλατέστα.[iii] Στις, όχι και τόσο ευγενείς, κοινωνίες των αγρίων, οι ιερείς παρακρατούσαν για λογαριασμό τους ένα συγκεντρωτικό μονοπώλιο της γνώσης, προκειμένου να κατοχυρώσουν τη θεσμισμένη εξουσία τους πάνω στο κοινωνικό σώμα. Κατά τη περίοδο της φεουδαρχίας, οι «ευγενείς» άρχοντες ήταν εκείνοι που εκπαιδευόνταν για να γίνουν μαχητές και κρατούσαν για λογαριασμό τους τα καλύτερα και πιο φονικά όπλα, για να συντηρήσουν έτσι το μονοπώλιο τους στην βίαιη καταδυνάστευση των φτωχών και τη διεξαγωγή ενός αέναου πολέμου όλων εναντίον όλων. Έτσι και σήμερα, οι πολιτικές και οικονομικές ελίτ του συστήματος της οικονομίας της αγοράς, συντηρούν προσεκτικά και με τεχνητά μέσα το μονοπώλιο των προνομιούχων στρωμάτων στην παραγωγή και την κατανάλωση, προκειμένου να διασφαλίσουν την αναπαραγωγή των προνομίων τους και την υπέρτερη θέση τους στις θεσμισμένες κοινωνικές ιεραρχίες. Από αυτή την άποψη, η εργασία στις μέρες μας δεν είναι τόσο ένα εργαλείο εκμετάλλευσης, όσο είναι όργανο κυριαρχίας

Η καπιταλιστική κρίση που βρίσκεται σε εξέλιξη κι έχει οδηγήσει στην φτωχοποίηση ενός μεγάλου μέρους των χωρών της καπιταλιστικής περιφέρειας με τη συνακόλουθη συγκέντρωση οικονομικής δύναμης που συντελείται σε ακόμη μεγαλύτερη κλίμακα, δεν συνιστά ένδειξη υπαναχώρησης της δυναμικής που είναι εγγενής στις «αντικειμενικές» συνθήκες για τη δημιουργία των υλικών

προϋποθέσεων που συγκροτούν το αναγκαίο υπόβαθρο για μια μετάβαση στην κοινωνία της μετασπάνης. Αντίθετα, δείχνει τα αντικειμενικά όρια στα οποία προσκρούει κάθε απόπειρα για μια διασπορά της ευμάρειας σε όλες τις κοινωνικές τάξεις μέσω της δομικής αναδιανομής του κοινωνικού πλούτου μέσα στο θεσμικό πλαίσιο του συστήματος της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Με άλλα λόγια, η κρίση δεν προκλήθηκε επειδή φτάσαμε σε κάποιο «αντικειμενικό» όριο πέρα από το οποίο το ανθρώπινο γένος δεν μπορεί να προχωρήσει (π.χ. την εξάντληση των παραγωγικών δυνατοτήτων μας, το ανώτατο επίπεδο εξέλιξης της τεχνολογικής καινοτομίας, κλπ.), αλλά επειδή προσκρούσαμε στα πολύ χειροπιαστά, υλικά όρια που τίθενται σε αυτές τις διαδικασίες από τις συγκεντρωτικές δομικές ιεραρχίες του συστήματος και από την ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα στις τάξεις που παρακωλύουν συνειδητά ή ασυνειδητά την περαιτέρω ανάπτυξη αυτών των διαδικασιών, με γνώμονα την διεύρυνση της αυτονομίας και της ευημερίας του ανθρώπου.[iv] Δεν θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε πως η ετερόνομη κοινωνία είναι οπισθοδρομική, όχι γιατί επιζητά μια άνευ όρων επιστροφή σε κάποιο εξιδανικευμένο παρελθόν, αλλά γιατί δεν αφήνει την ανθρωπότητα να εξερευνησει τις συναρπαστικές δυνατότητες που της επιφυλάσσει το μέλλον. Ας μην ξεχνάμε ότι η όποια πρόοδος έχει συντελεστεί μέχρι σήμερα σε οποιοδήποτε πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας που τελεί κάτω από την κυριαρχία του συστήματος της οικονομίας της αγοράς, αυτή συνέβη περισσότερο σαν δευτερεύουσα συνέπεια που απορρέει από τις πρωταρχικές αξιακές και οργανικές δεσμεύσεις του κεφαλαίου, δηλαδή την συνέχιση της οικονομικής μεγέθυνσης και την συνακόλουθη αύξηση της κερδοφορίας του, και λιγότερο επειδή ανταποκρίθηκε σε κάποια εκφρασμένη κοινωνική ανάγκη, στην οποία το κεφάλαιο έσπευσε να αφιερώσει τους διαθέσιμους πόρους του προκειμένου να την ικανοποιήσει.

Αναμφίβολα, αυτή η διάκριση έχει την σημασία της. Γιατί αν σε μια αυτόνομη κοινωνική ολότητα η αυτοματοποίηση της παραγωγής θα αντιστοιχούσε σε μια συλλογικά εκφρασμένη και δημοκρατικά επικυρωμένη κοινωνική επιθυμία για μια δραστική μείωση των ωρών της εργασίας, παράλληλα με την γενική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των καταπιεσμένων κοινωνικών ομάδων, μέσα στο θεσμικό πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς, η αποβολή της εργασίας από την παραγωγή γίνεται για λόγους βελτίωσης της παραγωγικότητας και συνεπώς αύξησης του ποσοστού κέρδους. Ως μέθοδος που εντάσσεται στη στρατηγική αύξησης της κερδοφορίας του κεφαλαίου, η αυτοματοποίηση δεν επιλύει κάποια κοινωνική ανάγκη, ούτε ανοίγει καινούριους ορίζοντες για τη συντριπτική πλειοψηφία της ανθρωπότητας, αλλά επιστρατεύεται σαν βαρύ όπλο στο πεδίο του κοινωνικού ανταγωνισμού των τάξεων για να ισοπεδώσει τους προλετάριους. Έτσι, εκλαμβάνεται περισσότερο σαν καταστροφή από τα υποτελή κοινωνικά στρώματα που είναι υποχρεωμένα να διαθέσουν σαν εμπόρευμα την εργασία τους προκειμένου να αποκτήσουν τα υλικά μέσα για την επιβίωση τους. Φυσικά, δεν μιλάμε απλώς για μια αφηρημένη υποκειμενική «αντίληψη» των προλετάρων, αλλά για μια δικαιολογημένη πρακτική ανάδραση που απορρέει από τη στέρα βάση των υλικών συμφερόντων του προλεταριάτου συνολικά ως τάξης. Αντί να απελευθερώνει τους προλετάριους, η τεχνολογία τους στερεί από τα μέσα για την επιβίωσή τους. Αλλά εδώ πια τίθεται εξορισμού το ερώτημα, ποιος είναι ο λόγος που θα πρέπει να θεσπίζεται από το νομικό σύστημα της ετερόνομης κοινωνίας η τυπική υποχρέωση του προλετάρου για εργασία, στον βαθμό που μεγάλο τμήμα της παραγωγής δύναται να διεκπεραιωθεί χωρίς την παρεμβολή του ανθρώπινου παράγοντα, την αξιοποίηση δηλαδή του λεγόμενου «μεταβλητού κεφαλαίου». Ο λόγος δεν έγκειται φυσικά στις «αντικειμενικές» αναγκαιότητες που απορρέουν από τα λειτουργικά προαπαιτούμενα του συστήματος της παραγωγής, αλλά στις εξουσιαστικές σκοπιμότητες

που υπηρετεί και αναπαράγει το οικονομικό σύστημα, που είναι κάτι διαφορετικό από τη διαδικασία της παραγωγής αυτή καθ' εαυτή.

Με αυτή την έννοια, δεν ωφελεί σε τίποτα εμάς τους προλετάριους να «χτυπάμε με τα κεφάλια μας την πόρτα της φάμπρικας» όπως έγραφε με μπόλικο λυρισμό ο Λαφάργκ, διεκδικώντας πεισματικά το «δικαίωμα μας στην εργασία», το «δικαίωμα» μας δηλαδή να υπηρετούμε πιστά τις οικονομικές ελίτ του συστήματος της οικονομίας της αγοράς.[v] Ο αναρχικός φιλόσοφος Μ. Μπούκτσιν, είχε διαβλέψει τα πρώτα σημάδια της κοινωνικής θέσμησης ενός λανθάνοντος συλλογικού αιτήματος των λαϊκών στρωμάτων για την μετάβαση στην κοινωνία της μετασπάνης, στην άνοδο του νεολαιίστικου κινήματος της αντικουλτούρας της δεκαετίας του '60, καθώς και στα κινήματα για την απελευθέρωση των μαύρων, των ομοφυλόφιλων, το οικολογικό κίνημα, κλπ.[vi] Επειδή αυτά τα κινήματα είχαν σύνθεση και χαρακτήρα «διαταξικό», τοποθετούσαν δηλαδή το αντικείμενο διεκδίκησης, καθώς και το πεδίο δράσης τους έξω και πέρα από την πρωταρχική, κατά το μαρξισμό, αντίθεση κεφαλαίου / εργασίας, ο Μπούκτσιν συμπέρανε ότι η έλευση των κινημάτων αυτών ήταν ο προπομπός για μια αποσύνθεση των τάξεων, τόσο με μια υποκειμενική, όσο και με μια «αντικειμενική» διάσταση. Καταφεύγοντας στον κρατισμό και στο στοιχείο εκτεταμένου σχεδιασμού που εμπεριείχε το μοντέλο της μεικτής οικονομίας της σοσιαλδημοκρατικής περιόδου, ο καπιταλισμός φαινομενικά είχε κατορθώσει να επιλύσει την βασική του αντίφαση, ενσωματώνοντας την ζωντανή εργασία σαν μια αναπτυξιακή συνιστώσα του συστήματος της οικονομίας της αγοράς. Η ταξική πάλη δεν ήταν παρά ο τρόπος μέσα από τον οποίο το σύστημα ρύθμιζε δομικά τις υπερβολές του κι επανερχόταν στην πολυπόθητη ισορροπία.[vii] Ωστόσο, κατά την ταπεινή μας άποψη, ο Μπούκτσιν συμπέρανε μάλλον συνειρμικά και λαθεμένα ότι η διαταξικότητα των λεγόμενων «νέων κινήματων» αποτελούσε στοιχείο ικανό να εγγυηθεί το αντί-ταξικό, αντί-ιεραρχικό φαντασιακό τους, την στιγμή που κάτι τέτοιο δεν συνέβαινε. Αν εξαιρέσει κανείς την επαναστατική πτέρυγα του κινήματος για την απελευθέρωση των μαύρων στις ΗΠΑ (Μαύροι Πάνθηρες, κ.ο.κ.)[viii], καθώς και το οικολογικό κίνημα στην αρχική ριζοσπαστική φάση του, τα «νέα κινήματα» δεν κατόρθωσαν να αναπτύξουν μια γενικότερη επαναστατική κριτική της ετερόνομης κοινωνίας και να προσδώσουν σε αυτή την κριτική λειτουργικές κοινωνικές μορφές μέσω της αυτοθέσμησης μιας σειράς αντισυστημικών πολιτικών οργάνων και αντιθεσμίσεων. Εξού και ο μονοθεματικός χαρακτήρας που προσέλαβαν σταδιακά τα πιο πολλά από τα νέα κινήματα. Κάποια από αυτά μάλιστα, όπως λόγω χάρη το κίνημα κατά των πυρηνικών, κατρακύλησε μέχρι το σημείο να αυτοπροταθεί σαν σύμμαχος και πρόθυμος υποστηρικτής του κλαμπ των ισχυρών του κόσμου, όταν αυτοί έριξαν στο τραπέζι την ιδέα για τη σύνταξη της παγκόσμιας συνθήκης για την μη-διάδοση των πυρηνικών.

Οι μαρξιστές θα πουν ότι το ρεφορμιστικό περιεχόμενο της πολιτικής δραστηριότητας των νέων κινήματων προκύπτει ακριβώς επειδή τα κινήματα αυτά εγκατέλειψαν τις παραδοσιακές οικονομικές κατηγορίες της μαρξιστικής κριτικής ανάλυσης και αγνόησαν την κεντρική αντίφαση του καπιταλισμού ανάμεσα στο κεφαλαίο και την εργασία, από την οποία απορρέουν δευτερευόντως όλες οι υπόλοιπες αντιθέσεις. Παρόλα αυτά, άποψη μας είναι ότι ακριβώς το αντίστροφο ισχύει. Είναι η τάση των νέων κινήματων να αντιγράψουν τα λάθη της μαρξιστικής σκέψης και να θεωρήσουν την αντίφαση ενάντια στην οποία ενεργοποιήθηκε το κάθε ένα από αυτά στον δικό του τομέα, σαν την «κεντρική αντίφαση» που χαρακτηρίζει την λειτουργία του ταξικού συστήματος κοινωνικής οργάνωσης (μια τάση που

υπάρχει εξίσου στον φεμινισμό, την ριζοσπαστική οικολογία, το κίνημα για το έμφυλο, κ.ο.κ.), που εμπόδισε τα κινήματα αυτά από το να αποκτήσουν μια καθολικότερη αντίληψη των ιεραρχικών δομών που αναπαράγουν την ανισοκατανομή της δύναμης ανάμεσα στις τάξεις σε μια ετερόνομη κοινωνική ολότητα. Το αντισυστημικό περιεχόμενο μιας ελευθεριακής πολιτικής κοσμοθεωρίας έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι δεν ψάχνει να απονείμει την πρωτοκαθεδρία σε κανένα από τα στοιχεία που απαρτίζουν το ετερόνομο σύστημα κοινωνικής οργάνωσης (πολιτικό, οικονομικό, πολιτισμικό, κοινωνικό), αλλά θεωρεί ότι τα στοιχεία αυτά ενυπάρχουν σε σχετική αυτονομία, αλλά και απόλυτη αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Δηλαδή χωρίς το ένα, το άλλο δεν μπορεί να εξακολουθήσει να υπάρχει για πολύ. Είναι αυτή η διασύνδεση που διέφυγε από τα κινήματα της δεκαετίας του '60-70 και τα οδήγησε στον σταδιακό συγχρωτισμό τους με τις ελίτ, μια α-λα-καρτ αντίληψη για την κοινωνική απελευθέρωση και τελικά στον πλήρη εκφυλισμό τους.

Αν στις μέρες μας ερχόμαστε και πάλι αντιμέτωποι με τα τεράστια σημασίας ζητήματα που έθιξε ο Μπούκτιν στο σημαντικό φιλοσοφικό έργο του, αυτό δεν συμβαίνει πια λόγω της οριστικής ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης από την σοσιαλδημοκρατία, αλλά εξαιτίας της αμετάκλητης παρακμής του κρατικιστικού μοντέλου οργάνωσης της ετερόνομης κοινωνίας και της θριαμβικής επέλασης του νεοφιλελεύθερου κοινωνικού παραδείγματος, που έχει βάλει σε κίνηση μια «αντικειμενική» διαδικασία από-ενσωμάτωσης των προλετάρων σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς και μια συστημική τάση για την φτωχοποίηση και την προλεταριοποίηση ενός μεγάλου μέρους των μεσαίων στρωμάτων που εδραίωσαν την κοινωνική θέση τους κατά την κρατικιστική φάση της νεωτερικότητας. Έτσι, η αποσύνθεση των τάξεων την οποία είχε διαβλέψει ο Μπούκτιν δεν οφείλεται τόσο στο γεγονός ότι τα βασικά προβλήματα της σπάνης των αγαθών δεν συνιστούν πλέον κοινωνικό ζήτημα για το προλεταριάτο, αλλά απεναντίας, επειδή η υποτάξη ως κοινωνικό υποκείμενο έχει εξοβελιστεί από το πεδίο της παραγωγής και είναι αναγκασμένο να συγκροτηθεί ως τάξη εναντίον της, και για τον λόγο αυτό, ως μη-τάξη. Δηλαδή, ως μια τάξη που εμπεριέχει και αφομοιώνει όλες τις παραδοσιακές τάξεις στους κόλπους της. Είναι η ιστορική επάνοδος των «αβράκωτων» για τους οποίους γράφει ο Μπούκτιν σε ένα δοκίμιο του: «[...] όπως στον Διαφωτισμό, βλέπουμε την εμφάνιση ενός τεράστιου και συνεχώς διογκούμενου στρώματος ανθρώπων δίχως τάξη, ένα σώμα λουμπανοποιημένων ατόμων που έλκουν την καταγωγή τους από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Οι πάντοτε χρεωμένες και κοινωνικά ανασφαλείς μεσαίες τάξεις της δικής μας περιόδου μοιάζουν σε γενικές γραμμές με την διαχρονικά αφερέγγυα και επιπόλαιη αριστοκρατία της προεπαναστατικής Γαλλίας. Μια μεγάλη φουρνιά από μορφωμένους ανθρώπους εμφανίστηκαν και τότε όπως και τώρα, επιβιώνοντας με το να κάνουν δουλειές του ποδαριού, χωρίς παγιωμένη καριέρα ή καθορισμένες κοινωνικές ρίζες. Στον πάτο αμφότερων των κοινωνικών συστημάτων βρίσκουμε έναν μεγάλο αριθμό από διαχρονικά φτωχούς – ζητιάνους, αλήτες, ανθρώπους με ημιαπασχόληση ή χωρίς καθόλου δουλειά, απειλητικοί, απείθαρχοι αβράκωτοι – που επιβιώνουν χάρη στα κοινωνικά επιδόματα και τα σκουπίδια που ξεφορτώνεται η κοινωνία, οι άποροι της Παρισινής φτωχογειτονιάς, οι μαύροι του Αμερικάνικου γκέτο».[ix]

Αυτοί οι «φτωχοί χωρίς ρόλο», όπως θα έλεγε και ο στοχαστής Ζ. Μπάουμαν, αψηφούν την παραδοσιακή ταξική διαστρωμάτωση και την ενσωμάτωση τους σε λειτουργικά ιεραρχικά δίπολα.[x] Αλληλεπιδρούν με τους κυρίαρχους θεσμούς της ετερονομίας, την αντιπροσωπευτική «δημοκρατία» και το σύστημα της οικονομίας της αγοράς μόνο με όρους εξέγερσης, έξω από κι ενάντια στις

θεσμοποιημένες μορφές κοινωνικής διαμαρτυρίας, όταν βέβαια αποφασίζουν να ενεργήσουν αυθόρμητα με όρους συλλογικότητας, σαν μια ενιαία ετεροκαθοριζόμενη κοινωνική μονάδα. Αποτελούν μια λαϊκή μερίδα «ατάκτων» που δεν βρίσκει την προκαθορισμένη θέση της στον ιεραρχικό κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας και συνεπώς κατατάσσονται συλλήβδην από την συστημική πολιτική σκέψη στην κατηγορία των «επικίνδυνων» τάξεων που πρέπει να διαχωριστούν ιδεολογικά και χωροταξικά από το «υγιές» κοινωνικό σώμα και να κατασταλούν χωρίς οίκτο. Όπως οι υπόδουλοι Παλαιστίνιοι που εδώ και δεκαετίες υφίστανται την απάνθρωπη κατοχή και την συστηματική εθνοκάθαρση των σιωνιστών νεοναζιστών, οι οποίοι δεν επιφυλάσσουν γι' αυτούς κανένα άλλο μέλλον από την οριστική εξαφάνιση τους από προσώπου γης,[xii] οι νεόπτωχοι βρίσκονται μπροστά στο φάσμα της μεθοδευμένης γενοκτονίας τους από τις συστημικές ελίτ και δεν έχουν άλλη επιλογή από το να εξεγερθούν, ή να αποδεχτούν τον αργό συλλογικό θάνατο τους.

Γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, ότι το κίνημα απελευθέρωσης των νεόπτωχων δεν ταυτίζεται σε καμία περίπτωση με το παλιό, παραδοσιακό εργατικό κίνημα. Όπως είχε γράψει κάποτε ο Γκαλεάνι, με κάποια δόση υπερβολής, για την σχέση ανάμεσα στο εργατικό και το αναρχικό κίνημα, είναι πιθανό ότι τα δύο αυτά κινήματα εφεξής θα εξελίσσονται παράλληλα.[xiii] Κι όπως είναι γνωστό από την γεωμετρία, δύο γραμμές που κινούνται παράλληλα ποτέ δεν συναντώνται. Το εργοστάσιο δεν υπήρξε μόνο ο κατεχοχόν τόπος μέσα στον οποίο συντελέστηκε η κοινωνικοποίηση της παραγωγής και η υποτιθέμενη ενοποίηση της εργατικής τάξης, όπως διατεινόταν κάποτε ο Μαρξ.[xiv] Υπήρξε και το τόπος διαπαιδαγώγησης του εργάτη στις επιταγές της ηθικής της εργασίας, ο χώρος μέσα στον οποίο κοινωνικοποιήθηκε σύμφωνα με μια εναλλακτική εκδοχή του πολιτισμού των αστών, το σχολείο μέσα στο οποίο οι μάζες των αβράκωτων και των ανεξέλεγκτων απόκληρων της βιομηχανικής επανάστασης αφομοιώθηκαν στο κοινωνικό σύστημα, έστω και από μια θέση κατώτερη και μειονεκτική, η οποία ωστόσο τους έδινε έναν συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο και τους γέμιζε με υπερηφάνεια. Σίγουρα η αυτοδιαχείριση των εργαζόμενων έχει τον ρόλο της να επιτελέσει στο συνολικό πλέγμα των αμεσοδημοκρατικών θεσμών σύμφωνα με τους οποίους η απελευθερωμένη κοινωνία θα εφαρμόσει στην πράξη το ιδανικό της αυτοκυβέρνησης και θα φέρει σε πέρας την συλλογική αυτοθέσμιση της. Ωστόσο, το εργοστάσιο, στον βαθμό που ακόμη αυτό υπάρχει ως μέρος της σύγχρονης παραγωγικής δομής των ΑΚΧ, δεν συνιστά έναν αυτόνομο, δηλαδή ολοκληρωμένο κοινωνικό οργανισμό, μια πρωταρχική κοινωνική μονάδα, μέσα στην οποία μπορεί να υπάρξει μια γενική διευθέτηση των κοινωνικών σχέσεων και των συνθηκών της ζωής των μελών μιας κοινότητας. Η συγκεντρωτική στροφή των προηγούμενων επαναστάσεων μπορεί εν μέρει να εξηγηθεί εξαιτίας του αφηρημένου εργατισμού που τις διαπερνούσε,[xv] με την έννοια ότι η κυριαρχία του εργοστασίου ως βασικής οργανωτικής μονάδας της κοινωνίας, ενσωματωμένης σε ένα πλάνο παραγωγικής ανασυγκρότησης εθνικής εμβέλειας, μπορούσε να εγκαθιδρυθεί μόνο σε βάρος των υπολοίπων στοιχείων της οργανωμένης κοινωνικής ζωής, τα οποία έχει ανάγκη προκειμένου να επιβιώσει και να είναι λειτουργικό. Η αποκοπή της βασικής επαναστατικής μονάδας από το φυσικό της τοπικό περιβάλλον, την γειτονιά, το χωριό, την πόλη, την κομμούνα, είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία ενός τεχνητού συστήματος κοινωνικής οργάνωσης, βασισμένου στην νομική αφαίρεση του Ρώσου «εργάτη» και του σοβιετικού «πολίτη». Όχι άδικα, ο Μπούκτσιν κρούει τον κώδωνα του κινδύνου και μας προειδοποιεί ότι το εγώ θα πρέπει να είναι παρόν σε κάθε στάδιο της επαναστατικής διαδικασίας και να μην υποτάσσεται σε ακατάληπτες ιδεολογικές υπερ-κατηγορίες, όπως ο «Λαός», οι «Μάζες», κ.ο.κ. Προφητεύοντας την ολοκληρωτική επανάσταση του μέλλοντος, την μαζική αντισυστημική εξέγερση που θα μας επιτρέψει να

καταργήσουμε την έννοια του συμφέροντος, η οποία έλκει την πνευματική γενεαλογία της από την σκληρή πραγματικότητα του κοινωνικού ανταγωνισμού, και να βάλουμε στη θέση της την θεσμισμένη συλλογική επιθυμία και την διαρκή απόλαυση του ωραίου μέσα σε συνθήκες ειρηνικής κοινωνικής συμβίωσης και αρμονίας, γράφει:

«Μέσα από την [μελλοντική] επανάσταση θα πρέπει να διαφανεί ένα κοινωνικό εγώ που αποκτά τον απόλυτο έλεγχο της καθημερινής ζωής, και όχι μια καθημερινή ζωή που για μια ακόμη φορά αποκτά τον πλήρη έλεγχο πάνω στο κοινωνικό εγώ».[xv]

[i] J. Dunn, About Egyptian Pyramids, <http://www.toureygypt.net/featurestories/pyramidworkforce.htm>.

[ii] Tesco food waste rose to equivalent of 119m meals last year, <https://www.theguardian.com/business/2016/jun/15/tesco-food-waste-past-year-equivalent-119-million-meals>.

[iii] Ε. Μαλατέστα, Χωρίς Εξουσία (Ελεύθερος Τύπος), σελ. 36.

[iv] Θα πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι το μοναδικό «αντικειμενικό» όριο που αναγνωρίζουμε σε σχέση με την ανάπτυξη αυτών των διαδικασιών που συντελούν στην μεγιστοποίηση της αυτονομίας του ανθρώπου, είναι φυσικά ο σεβασμός και η ισορροπία με το φυσικό μας περιβάλλον.

[v] Π. Λαφαργκ, Το Δικαίωμα στην Τεμπελιά (Το Ποντίκι), σελ. 32-3.

[vi] M. Bookchin, Listen Marxist!, <https://www.marxists.org/archive/bookchin/1969/listen-marxist.htm>.

[vii] Bob, Τυφλοπόντικα είσαι εδώ; Αναδιάρθρωμένο κεφάλαιο, πάλη των τάξεων και επαναστατική προοπτική,
<http://www.blaumachen.gr/2013/10/%CF%84%CF%85%CF%86%CE%BB%CE%BF%CF%80%CF%8C%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1-%CE%B5%CE%AF%CF%83%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%B4%CF%8E-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%B5%CE%AD/>

[viii] Για παράδειγμα το σημαντικό έργο του Stokely Carmichael, Black Power (Vintage).

[ix] M. Bookchin, Post-Scarcity Anarchism (Black Rose Books) σελ. 74-5.

[x] Z. Μπάουμαν, Ο Καταναλωτισμός, η Εργασία και οι Νεόπτωχοι (Μεταίχμιο), σελ. 131-272.

[xi] Είναι αδιάφορο για τους σιωνιστές εποίκους αν η εξαφάνιση αυτή του Παλαιστινιακού έθνους θα επέλθει σαν το τελικό αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας εκστρατείας εθνοκάθαρσης από μέρους της ισραηλινής κατοχής, ή αν θα συμβεί εξαιτίας της έκβασης μιας οριστικής πολεμικής αναμέτρησης.

[xii] L. Galleani, The End of Anarchism?, σελ. 48, <https://theanarchistlibrary.org/library/luigi-galleani-the-end-of-anarchism.pdf>.

[xiii] «Η πρόοδος της βιομηχανίας, άβουλος και παθητικός φορέας της οποίας είναι η αστική τάξη, βάζει στη θέση της απομόνωσης των εργατών, όπως αυτή απορρέει από τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, την επαναστατική τους συνένωση μέσα από την οργάνωση». Στο K. Marx & F. Engels, Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος (Το Βήμα), σελ. 35.

[xiv] Μιλάμε για αφαίρεση διότι η «εργατική τάξη» ως μια ενιαία οντότητα για λογαριασμό της οποίας μιλούσαν αποκλειστικά οι μπολσεβίκοι, μόνο ως θεωρητική αφαίρεση μπορούσε να υπάρξει μέσα στα μυαλά της σοβιετικής νομενκλατούρας. Εξού και δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει διόλου το γεγονός ότι οι κομισάριοι που κυβερνούσαν στο όνομα της ιδεολογικής κατασκευής του «Εργάτη», υποδούλωσαν τελικά την πραγματική εργατική τάξη διαλύοντας τα όργανα της αυτοθέσμησης της.

[xv] M. Bookchin, Post-Scarcity Anarchism, σελ. 66.